

AFET YÖNETİMİNDE SİVİL TOPLUM KURULUŞLARININ ÖNEMİ

The Importance Of Non-Governmental Organizations In Disaster Management

Öğr. Gör. Dr. Meryem GÜL

Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi, Düziçi Meslek Yüksekokulu, Osmaniye/Türkiye

ORCID ID: 0000-0003-3668-6879

ÖZET

Günümüzde afet olaylarının neden olduğu olumsuzluklardan kurtulmak ve canlılar üzerindeki etkisini en aza indirmek için yapılan tüm faaliyetler afet yönetimi olarak kabul edilmektedir. Afet yönetimi, afetleri önleme ve zararlarını azaltmak amacıyla afet öncesi, afet sırası ve afet sonrasında alınması gereken önlemler için çalışmaların planlanması ve koordinasyonu aşamalarında toplumun tüm kuruluşlarının işbirliğini gerektiren bir yönetim sürecidir. Afet yönetimi sivil toplumun ve kamu kurumlarının katılımını esas alan bir yapıyı ifade etmektedir. Afet yönetim sürecinde, afetlerin zarar ve risklerinin azaltılmasında Sivil Toplum Kuruluşları (STK) önemli bir rol üstlenmektedir. Bu çalışmada afet ve afet yönetimi kavramları açıklanarak, STK'ların afet yönetimindeki rolü ve Türkiye'de afet yönetiminde aktif olarak rol oynayan STK'ların faaliyetlerine yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Afet, Afet Yönetimi, Sivil Toplum Kuruluşları.

ABSTRACT

Today, it is considered as disaster management that all activities carried out to get rid of the negativities caused by disaster events and to minimize their effects on living things. Disaster management is a management process that requires the cooperation of all institutions of the society at the stages of planning and coordination of studies for the measures to be taken before, during and after disasters in order to prevent and reduce disasters. Disaster management refers to a structure based on the participation of civil society and public institutions. In the disaster management process, Non-Governmental Organizations (NGO) play a very role in reducing the damage and risks of disasters. In this study, the concepts of disaster and disaster management are explained, the role of NGOs in disaster management and the activities of NGOs that play an active role in disaster management in Turkey.

Key words: Disaster, Disaster Management, Non-Governmental Organizations.

1. GİRİŞ

Dünyada son yıllarda artan deprem, sel, kasırga ve tsunami gibi felaketlerden dolayı çok sayıda canlı yaşamını kaybetmekte, mal kayıpları yaşanmakta ve ülke ekonomileri de bu felaketlerden etkilenmektedir. Afet, etkilenen topluluk veya toplumun kendi kaynaklarını kullanarak baş etme kabiliyetini aşan, can kaybı, maddi kayıp, ekonomik veya çevresel kayıplara neden olan bir toplumun işleyişinin ciddi bir şekilde bozulması olarak ifade edilmektedir (Ahayalimudin ve Osman, 2016: 203). Bir diğer ifade ile afet, tipik olarak aniden meydana gelen, insan yaşamının kaybına, ekolojik bozulmaya, sağlık hizmetlerinin bozulmasına neden olan ve etkilenen topluluğun kapasitesini dış yardım gerektirecek ölçüde aşan herhangi bir olay olarak tanımlanmaktadır (Sena ve Woldemichael, 2006: 2). Afet yönetimi ise bu olayları önlemeye veya zararlarını azaltmaya yönelik afet öncesi, sırası ve sonrasında yapılacak faaliyetlerin planlanması ve uygulanması için toplumun tüm kaynaklarının ve kurumlarının birlikte yönetilmesi olarak ifade edilmektedir (Kaya vd., 2014: 38).

STK'lar, afet yönetiminde potansiyel bir anahtar unsur olarak görülmektedir. Taban düzeyinde faaliyet gösteren STK'lar, toplum katılımını teşvik etme konusunda devlet kurumlarına karşı bazı üstünlükleri olduğu için uygun bir alternatif sağlayabilmektedir. Bunun başlıca nedeni; STK sektörünün toplum tabanıyla güçlü bağlarının bulunması ve hükümete karşı usule ilişkin konularda büyük esneklik gösterebilmesidir (Mondal vd., 2015: 1485). STK'lar afetten etkilenen insanlara gıda, ilaç, giysi ve diğer yardım malzemelerinin dağıtımında da önemli bir rol üstlenmektedir. STK'ların; bilgilendirme ve farkındalık geliştirme, topluluk eylemlerinin hazırlanması, doğal afetlerin izlenmesi ve değerlendirilmesi, paydaşlarla ortaklık kurma ve toplulukları politika yapımcılarla ilişkilendirmek için mekanizmalar oluşturmak gibi bir takım faaliyet alanları bulunmaktadır (Omulo, 2003: 34).

Türkiye'nin afet yönetim sisteminde yer alan kamu kuruluşlarının performansına ilişkin çok sayıda çalışma olmasına rağmen, afet yönetiminde yer alan sivil toplum kuruluşlarının rolleri ile ilgili çalışmaların sınırlı olduğu

görülmüştür. Bu çalışmada afet riski ve zararının azaltılmasında ve uzun vadeli iyileştirmelerde önemli bir rol üstlenen STK'ların, afet yönetimindeki önemi ve Türkiye'de afet yönetiminde aktif olarak rol oynayan STK'ların faaliyetlerine yer verilmiştir.

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Afet Kavramı

Afet, birçok kurum ve kuruluşun koordineli bir biçimde görev almasını gerektiren ve insan hakları için fiziksel, sosyal ve ekonomik kayıpların yaşanmasına neden olan, insan aktivitelerini ve normal yaşamı durdurarak ya da kesintiye uğratarak toplumlara etkileyen doğal, teknolojik ve insan kökenli olaylar olarak tanımlanmaktadır (Erkal ve Değerliyurt, 2009: 149). Toplumun kendi imkânlarıyla üstesinden gelemeyeceği, sosyal hayatı kesintiye uğratarak veya durdurarak ekonomik ve sosyal kayıplara neden olan doğal ve insan kaynaklı olayların sonucu (Kaya vd., 2014: 36) olarak ifade edilen afetler, farklı şekillerde sınıflandırılmaktadır. Genel olarak afetler; doğal afetler, teknolojik ve insan kaynaklı afetler ve çatışma kaynaklı afetler olarak sınıflandırılmaktadır. Deprem, sel, kasırga, fırtına, kendiliğinden çıkan orman yangınları vb. afetler doğal afetler olarak değerlendirilmektedir. Uçak kazaları, maden kazaları, nükleer kazalar, endüstriyel kazalar ve boru hattı patlamaları teknolojik ve insan kaynaklı afetler olarak değerlendirilmektedir. Terör saldırıları, savaş ve ihtilaller ise çatışma kaynaklı afetler olarak sınıflandırılmaktadır (Akyel, 2005: 17).

Afet olayları, insanları, yerleşim yapılarını ve çevresini doğrudan etkilemekte ve afetler sonucunda ortaya çıkan kayıplar ve büyük zararlar nedeni ile afetin ikinci ve dolaylı etkileri de beraberinde yaşanmaktadır. Afet olayları can kaybı, yaralanma ve sakat kalma gibi insan yaşamını etkilemekte, altyapı hizmetlerinde hasarlara neden olmakta, tarım alanlarını ve hayvanları yok etmekte, kültürel yapılara zarar vermektedir. Bu etkilerin hepsi afetlerin doğrudan etkileri olarak ifade edilmektedir. Afetlerin dolaylı etkisi ise ticaret, turizm, hizmet ve üretim sektörlerinin kısa veya uzun vadede etkilenmesi ve bunun sonucunda gelir kaybının yaşanması, eğitim, ulaşım ve sağlık gibi sektörlerde de hasarlara neden olması sonucunda kalkınma planlarında aksamaların meydana gelmesi, işsizlik ve göç gibi sorunlara neden olması olarak sıralanabilir (Akyüz, 2020: 24-25). Afetin genel olarak etkilerine baktığımızda ise can kaybı, yaralanma, mülkün zarar görmesi ve yok edilmesi, mahsullerin zarar görmesi ve yok edilmesi, üretimin aksaması, yaşam tarzının bozulması, geçim kaybı, temel hizmetlerin aksaması, ulusal altyapının zarar görmesi, ulusal ekonomik kayıp, sosyolojik ve psikolojik problemler ardıl etkiler olarak sıralanmaktadır (Carter, 2008: 10).

Bir doğa olayının afete dönüşmesinde önceki ve sonraki dönemlerde yapılanlar çok önemli bir yere sahiptir. Tehlikenin farkına varıldıktan sonra yapılanlar bir sonraki tehlikenin afete dönüşmesini önlemede veya bir afetten kaynaklanabilecek kayıpları azaltmada etkili olmaktadır (Kaya vd., 2014: 38). Bu nedenle afetle başa çıkmak için yapılması gereken bir takım faaliyetler bulunmaktadır. Bunlar: afetin etkilerinin araştırılması, değerlendirilmesi ve raporlanması; mağdurların tedavisi ve bakımı; enkazları temizlemek ve yolları, hava alanlarını, demiryolu sistemlerini, limanları ve diğer kilit alanları rehabilite etmek; acil durumda yiyecek ve su temini sağlamak; barınak sağlamak; bireyleri, grupları ve toplulukları ve çiftlik hayvanlarını tahliye etmek; iletişim, su ve güç kaynağı gibi temel hizmetleri eski haline getirmek; afet karşıtı önlemleri yönlendirmek ve koordine etmek; halkı bilgilendirmek ve tavsiyelerde bulunmak; mağdurlara acil mali yardımda bulunmak; kamu moralini korumak; mağdurlara ve akrabalara danışmanlık; acil durum malzemelerinin kontrol edilmesi ve dağıtılması; medya ile bağlantı kurmak; mahsulleri, üretimi ve geçim kaynağının diğer yönlerini rehabilite etmek; acil durum inşaa programları; uzun vadeli iyileşme için önlemler ve acil durum düzenlemelerinin uygulanması olarak sıralanmaktadır (Carter, 2008: 35-36).

2.2. Afet Yönetimi

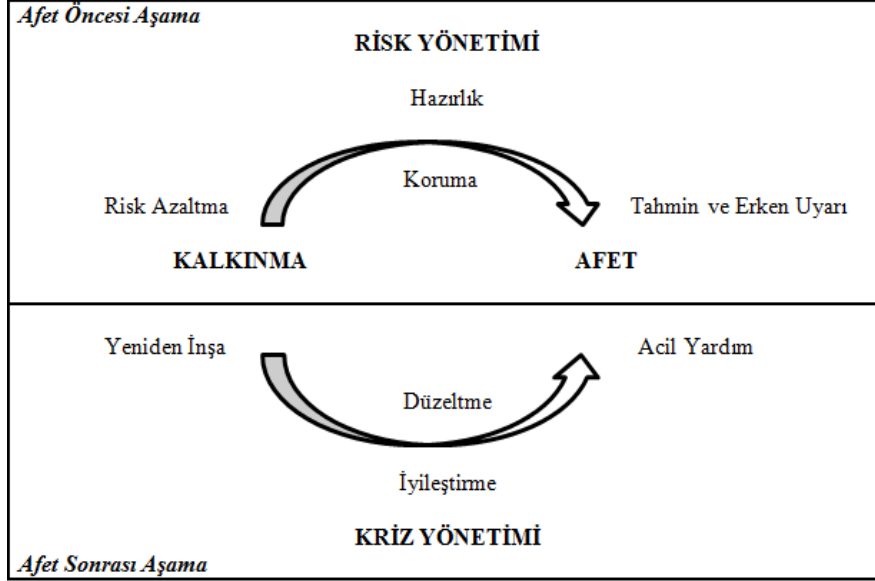
İnsanlığın varoluşundan itibaren geliştirilen teknolojiler, doğal afetlerin ortaya çıkması üzerinde herhangi bir etkiye sahip olmamakla beraber insanların afet olaylarını önleme konusunda faaliyetlerinin sınırlı kaldığını göstermektedir. Günümüzde olabilecek afet olaylarının ortaya çıkardığı olumsuzluklardan kurtulmak ve insanlar üzerindeki etkilerini en az düzeye indirmek için çeşitli araştırmalar ve planlar yapmak, yasal düzenlemeler oluşturmak ve bunları uygulamaya koymak gibi yöntemler bulunmaktadır. Bu kapsamda ortaya çıkacak afetlerin türlerinin ne olduğu, hangi yöntemlerle bu afetlerin önleneyeceği, ne gibi zararların oluşabileceği gibi afetlerin detaylı çalışmaları ve afetlerin insanlar üzerindeki etkilerinin daha az düzeyde olmasını sağlayan tüm faaliyetler afet yönetimi olarak ifade edilmektedir (Akyüz, 2020: 32).

Afet yönetimi, bir afetten korunmak, etkisini azaltmak veya zararlarından kurtulmak amacıyla afet öncesi, sırası ve sonrasında alınabilecek tüm faaliyet, program ve tedbirlerin toplamını içermektedir (Khan, vd., 2008: 46). İnsanların sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşamını sürdürmesini zorlaştıran ya da ortadan kaldıran bu

sürecin tanımlanmasından başlayarak planlanması ve yönetimi olarak ifade edilen (Karaman, 2016: 2) afet yönetimi; afetlerin önlenmesi ve zararlarının azaltılması amacıyla toplumun bütün kuruluşlarının işbirliğini gerektiren çok yönlü bir yönetim süreci (Yavaşoğlu, 2015: 2) olarak değerlendirilmektedir.

Afet yönetimi, bir afetin risklerinin ve sonuçlarının yönetimidir. Afet yönetimi, bir afet olayının tüm aşamalarında (azaltma, hazırlık, müdahale ve kurtarma) planlama ve müdahale etmenin çeşitli yönlerini içermektedir. Afet yönetimi; mevcut afet karşıtı kaynakların etkin organizasyonu, yönlendirilmesi ve kullanılması olarak da tanımlanabilecek bir bilgi alanıdır. Bu alandaki uygulayıcılar, tehlikelerden kaynaklanan potansiyel kayıpları azaltmayı, önlemeyi ve afet mağdurlarına ihtiyaç durulan alanlarda yardım ulaştırmayı, hızlı ve etkili bir iyileşme sağlamak için bir takım faaliyetler yerine getirmektedir. Bu faaliyetler arasında risk değerlendirmeleri, hazırlık eylemleri, acil durum müdahaleleri, kurtarma operasyonları, yardım dağıtımı ve yeniden yapılanma görevleri yer almaktadır (Othman ve Beydoun, 2013: 218).

Şekil 1. Afet Döngüsü

Şekil 1. Afet Döngüsü (Yavaşoğlu, 2015: 2).

Şekil 1’de görüldüğü üzere afet döngüsü içerisinde müdahale, iyileştirme, yeniden inşa, zararı azaltma ve hazırlık aşamaları yer almaktadır. **Afet öncesi aşamada**; afetin neden olduğu yıkıcı etkilerin azaltılması için idari, teknik ve yasal bütün tedbirlerin alınması, toplumda afet bilincinin geliştirilmesi, çeşitli afet eğitim programlarının oluşturulması, bilinçlendirme kampanyaları yürütmek, mevcut zayıf yapıların güçlendirilmesi, hane ve toplum düzeyinde afet yönetim planlarının hazırlanması vb. faaliyetler yer almaktadır. Olası bir tehlikenin neden olduğu can ve mal kayıplarını azaltmak için yapılan afet öncesi faaliyetlerden oluşan bu aşama, alınan bu tür risk azaltma önlemleri, hafifletme ve hazırlık faaliyetleri olarak adlandırılmaktadır. **Afet sırasında**; ilkyardım ve arama-kurtarma çalışmalarının başlatılması, organize edilmesi, iletişim ve ulaşım imkânlarının sağlanması, tahliye işlemlerinin yapılması ve geçici iskân alanlarının oluşturulması gibi faaliyetler gerçekleştirilmektedir. Bu aşama gerçekleştirilen faaliyetler acil müdahale faaliyetleri olarak ifade edilmektedir. **Afet sonrası aşamada** ise afetten etkilenen tüm canlıların yaşamsal ihtiyaçlarının en kısa sürede karşılanması, fiziki, sosyal ve ekonomik yaşamlarının normal hale getirilmesini sağlamak için gerçekleştirilen faaliyetler yer almaktadır. Bu aşamada gerçekleştirilen faaliyetler müdahale ve kurtarma faaliyetleri (Yavaşoğlu, 2015: 2; Khan vd., 2008: 47) olarak adlandırılmaktadır.

2.3. Sivil Toplum Kuruluşları

Sivil toplum; aile, devlet ve piyasayı temsil eden, gönüllü olarak faaliyetlerini sürdüren ve kamu yararını artırmak amacıyla ortaya çıkan birey, kurum ve kuruluşların toplamıdır (Özdemir vd., 2009: 157). Bir diğer ifade ile sivil toplum; toplumun siyasi otoritenin baskısından kurtulması, bir toplumun kendisini ve faaliyetlerini bir bütün olarak devlet iktidarının kontrolü ve baskısında olmayan gönüllü kuruluşlar aracılığıyla organize olması olarak tanımlanmaktadır (Erol, 2007: 337).

STK’lar, devletten bağımsız olarak, tamamen gönüllülük anlayışına dayalı ve üyelerinin çıkarlarının ötesinde kamu yararı için çalışan, kar amaçsız ve yasal çerçevede faaliyet gösteren kuruluşlardır (Özdemir vd., 2009: 160). Toplumda yaşayan bireylerin ortak çıkar, ortak talep, ortak duyarlılık vb. temelinde gönüllü olarak bir araya gelmesi durumunda devletin idari, hukuki, üretici ve kültürel organlarının dışında kalan alanlarında

oluşturdukları vakıf, dernek, sivil girişim platformu vb. yapılar ve etkinlikler STK olarak ifade edilmektedir (Yavuz ve Kaynar, 2015: 189).

Sivil toplum kuruluşları birçok farklı alanda ve yapılarda faaliyet gösterebilmektedir. Bazı STK'lar hayır kuruluşları şeklinde kurulurken bazıları siyasi, dini ve diğer amaçlar için hizmet vermektedir (Özesen-Çolak, 2016: 74). Genel olarak STK'ların temel amaçları; kamuoyu oluşturarak bireylerin isteklerini dile getirmesine ve isteklerinin dikkate alınmasını sağlamak, katılımcı ve çoğulcu bir toplum yapısı için gerekli faaliyetleri gerçekleştirmede etkin olmak, hem devletin yapmış olduğu uygulamalarda hem de pazar ekonomisindeki bazı dayatmalara karşı koruyucu bir takım önemler almak, toplum çıkarına göre kamuoyu oluşturmak, bazı durumlarda projeler üretmek ve bu projelerin gerçekleşmesi için kaynak akışını sağlamak, istihdam, sosyal refah ve eğitim gibi alanlarda devlet politikaları yanında sorumluluk sahibi olmak olarak sıralanabilir (Akyüz, 2020: 69).

2.4. Sivil Toplum Kuruluşlarının Afet Yönetimindeki Rolü

Doğal afetler, zaman içinde milyonlarca insanı etkileyen, can kaybına neden olan, birçok insanın evsiz kalmasına, ekonomilerin bozulmasına ve uluslarda istikrarsızlığa neden olan çok büyük bir sorun olarak görülmektedir. Afetlerin toplum için oluşturduğu ciddi riskler nedeniyle, uluslararası toplum genelinde uygulanan müdahale çabaları ve önleme stratejilerinin sürekli olarak uyarlanması ve iyileştirilmesi gerekmektedir. Özellikle STK'lar afet yönetiminde önemli bir role sahiptir (Grogg, 2016: 5). STK'lar kar amacı gütmeyen, gönüllü ve hükümetten bağımsız, çeşitli toplumsal ve gelişimsel konularla ilgili faaliyetlerde bulunan kuruluşlardır. Bir afet sırasında STK'ların rolü, hızlı müdahalede bulunmak ve verilen fonlarla olabildiğince çok hayat kurtarmaya çalışmaktır (Mondal vd., 2015: 1485). STK'lar, doğal afetler için müdahale ve kurtarma sürecinin büyük bir bileşeni haline gelmişlerdir. Araştırmalar, STK'ların yalnızca afet müdahalesi sırasında yardımcı olma potansiyeline sahip olmadığını, aynı zamanda zararı azaltma, hazırlık ve iyileştirme aşamalarında da etkili bir iş ortaya koyduklarını göstermektedir (Grogg, 2016: 12).

Günümüzde afet durumunda STK'larının ne derece önemli bir rol oynadığı görüldüğünden dolayı, STK'ların faaliyet alanını genişletme yoluna gidilmektedir. Öncelikle afet sonrası ilk 72 saat arama-kurtarma operasyonları için kritik bir öneme sahiptir. Bu dönemde kamu kurumları gibi büyük kuruluşlar hızlı bir şekilde harekete geçemeyeceklerinden dolayı, STK'lar nispeten bürokratik yapılardan bağımsız olmaları, afet durumunda daha hızlı olmaları, problemlere daha kolay yanıt verebilmeleri ve koşullara daha hızlı uyum sağlayabildikleri için büyük kamu kuruluşlarına oranla daha yüksek düzeyde esnekliğe sahip olmaktadır. Ayrıca, STK'lar topluluklarla birlikte çalışma ve faaliyetlerinde katılımcı bir yaklaşım benimsemelerinden dolayı yerel halkın ihtiyaçlarına daha iyi cevap verebilmektedirler. STK'lar, yerel toplulukların tutumlarını, beklentilerini ve kaynaklarını anlama ve afete eğilimli bölgelerde toplulukların süregelen sosyal yaşamına entegre edilebilecek planlar geliştirme konusunda STK'ların çok önemli olduğunu savunulmaktadır (Ertan, 2020: 2047).

STK'lar afet yönetiminde erken uyarı sistemi ile çalışarak başarı sağlayabilmektedirler. Fakat STK'ların erken uyarı sistemleri çabalarının önünde yer alan bir takım kısıtlamalar bulunmaktadır. Bu kısıtlamalardan ilki bilgiye erişim eksikliğidir. STK'lar için bilimsel bilgiye zamanında erişim eksikliği büyük bir sorundur. Bilgi eksikliği, STK'ların topluma yardım etmek için gerekli olan yardım tesisleri ve teknoloji gibi diğer araçlara erişimini azaltmaktadır. Bir diğer kısıtlama ise karar alma eksikliğidir. STK'lar, doğal afetlerle ilgilenen komitelerde nadiren temsil edilmekte ve bu nedenle birlikte çalıştıkları kişileri ilgilendiren konularda bile karar alma sürecine erişimleri bulunmamaktadır. Ayrıca doğal tehlike konusunda farkındalığın eksikliği, erken uyarı sisteminin olmaması veya dikkate alınmaması da kısıtlamalardan bazıları olarak görülmektedir (Omulo, 2003: 34).

2.5. Sivil Toplum Kuruluşlarının Afet Yönetim Faaliyetleri

Türkiye'de afet yönetimi ile ilgili faaliyet gösteren birçok STK yer almaktadır. Acil müdahale, arama-kurtarma gibi çalışmaların yapıldığı afete hazırlık aşamasında, afet yönetim sürecinin devamlılığı için yürütülen eğitim, sağlık ve destek hizmetler gibi faaliyetlerin yapıldığı afet sonrasında iyileştirme ve yeniden inşa aşamasında çeşitli sivil nitelikte kuruluşlar bulunmaktadır (Akyüz, 2020: 83).

Türkiye'de afet yönetiminde önemli rol oynayan birçok STK bulunmaktadır. Bu çalışmada Türkiye'nin afet yönetiminde önemli rol oynayan kuruluşlardan; AKUT (Arama Kurtarma Derneği), Kızılay, MAG (Mahalle Afet Gönüllüleri), Türkiye Deprem Vakfı ve GEA'nın (Arama Kurtarma Grubu) afet yönetimi alanındaki faaliyetlerine yer verilmiştir.

2.5.1. AKUT (Arama Kurtarma Derneği)

1994 yılında Bolkar Dağlarında kaybolan 2 üniversite öğrencisinin 14 gün boyunca arandığı ve aramanın sonuçsuz kalması neticesinde, arama kurtarma konusunda sınırlı bilgiye sahip, fakat dağları iyi bilen bir grup dağcı bir araya gelerek 1995 yılında AKUT'u kurmuştur. Dernek 14 Mart 1995 yılında "AKUT Arama Kurtarma Derneği" adı altında resmî kuruluşunu tamamlamıştır. Türkiye'nin ilk arama-kurtarma derneği olan AKUT, zorlu doğa koşullarında arama-kurtarma faaliyetlerini yerine getirmek amacıyla kurulmuş ve talep edilmesi durumunda ilgili resmî kurumlara yardımcı olabilir duruma gelmiştir (<https://www.akut.org.tr/tarihce>, Erişim Tarihi:13.09.2021).

AKUT, 17 Ağustos 1999 tarihinde meydana gelen Marmara Depreminde 150 gönüllü ile çalışarak 200'ün üzerinde insanın yaşamını kurtarmıştır. Ülkemizde Marmara depreminde gösterdiği başarılar sonucunda birçok Sivil Toplum Kuruluşu ile kamu ve özel sektör kuruluşlarının arama- kurtarmaya bakış açılarının değişmesine ve bu alanda yeniliklerin ortaya çıkmasında öncü olmaya başlamıştır (<https://www.akut.org.tr/tarihce>, Erişim Tarihi:13.09.2021).

2.5.2. KIZILAY

11 Haziran 1868 tarihinde "Osmanlı Yaralı ve Hasta Askerlere Yardım Cemiyeti" adıyla kurulan Kızılay, 1877'de "Osmanlı Hilali Ahmer Cemiyeti", 1923'te "Türkiye Hilaliahmer Cemiyeti", 1935'te "Türkiye Kızılay Cemiyeti" ve 1947'de "Türkiye Kızılay Derneği" adını almıştır. Kızılay'ın amacı, her nerede olursa olsun hiçbir ayırım yapmaksızın insan hayatını ve sağlığını korumak, insanın acısını önlemeye veya hafifletmeye çalışmak, insanlar arasında karşılıklı dostluğu, saygıyı, karşılıklı anlayışı, iş birliğini ve sürekli barışı getirmeye çalışmaktır. Kızılay, Uluslararası Kızılay-Kızılhaç Topluluğu'nun temel ilkeleri olan tarafsızlık, insan ayırımı yapmamak, bağımsızlık, hayır kurumu niteliği, evrensellik ve birlik ilkelerini paylaşmaktadır. Kızılay; kâr amacı gütmeyen, tüzel kişiliğe sahip, özel hukuk hükümlerine tabi, yardım ve hizmetleri karşılıksız olarak yapan ve kamu yararına çalışan gönüllü bir sosyal hizmet kuruluşudur (<https://www.kizilay.org.tr/kurumsal/tarihcemiz>, Erişim Tarihi:13.09.2021).

Kızılay, afet müdahale ve afet lojistik sistemleri ile ülke çapında yaygınlaştırmış olduğu çalışmalarla dünyanın en iyi afet örgütlenmelerinden birine sahip olmaktadır. Bölgesel seviyede ise Afet Müdahale Direktörlüğüne bağlı 5 Bölge Afet Yönetimi Müdürlüğü ve bağlı 12 Afet Müdahale Merkezi ile afet hizmetlerini yerine getirmektedir (<https://www.kizilay.org.tr/neler-yapiyoruz/afet-yonetimi>, Erişim Tarihi:13.09.2021).

2.5.3. MAG (Mahalle Afet Gönüllüleri)

MAG (Mahalle Afet Gönüllüleri), yerel örgütlenmenin gerekliliği inancıyla, sayısız can kaybı ve ekonomik kayıpların yaşandığı 1999 Marmara Depremi'nin ardından 2000 yılında faaliyetlerine başlamıştır. Afetlere hazırlanmanın ve afet durumunda ilk müdahalenin mahalle düzeyinde gerçekleştiği deneyiminden yola çıkan MAG yapılanması, ülkemizde afet bilincinin artmasını ve "hayatta kalma ve sevdiklerini kurtarmaya çalışma" düşüncesini doğru biçimde uygulamaya geçirilmesi için bireylerin eğitim almalarını hedeflemektedir (<http://www.magvakfi.org.tr/tanitim.asp>, Erişim Tarihi:13.09.2021).

Afet sonrasında ilk 72 saatin hayat kurtarma açısından en kritik saatler olması ve afet sonrasında hayatta kalanların büyük bir çoğunluğunun ilk 24 saat içerisinde çevreden yetişen, genellikle eğitim ve ekipmanı olmayan, komşuları ve yakınları tarafından kurtarılan kişiler olduğu görülmektedir. Bu bağlamda MAG (Mahalle Afet Gönüllüleri) tarafından Mahalle Afet Destek Projesi (MADP) geliştirilmiştir. Bu projenin amacı; mahalle bazında özellikle afet sonrasında kritik saatlerde bireylere eğitim, malzeme ve organizasyon sağlayarak bireylerin imkân ve kabiliyetlerini güçlendirmek, profesyonel ekiplerle olan koordinasyon ve iş birliğini güçlendirmek, yerel halkın afetlere duyarlılığı ve bilinç düzeyini artırarak afet riskleri ve bu riskler karşısında alınabilecek önlemler konusunda halkı bilgilendirmektir (<http://www.mag.org.tr/tur/proje.asp>, Erişim Tarihi:13.09.2021).

2.5.4. Türkiye Deprem Vakfı

Erzincan'da 13.03.1992 tarihinde M=6.8 büyüklüğünde depremin meydana gelmesinin ardından İTÜ İnşaat Fakültesi ve Maden Fakültesi öğretim üyelerinden oluşan bir grup bilim adamı bir araya gelerek toplumda afet sonrasında meydana gelecek can ve mal kayıplarını azaltabilmek için Türkiye Deprem Vakfı'nı kurmaya karar vermişlerdir (<http://www.turkiyedepremvakfi.org.tr/kurumsal.asp?id=2597&t=T%C3%BCrkiye-Deprem-Vakf%C4%B1-Tarih%C3%A7e>, Erişim Tarihi: 22.09.2021).

Türkiye Deprem Vakfı, depremin neden olduğu zararları en aza indirebilmek için danışmanlık ve eğitim alanlarında hizmetleri olan bir kuruluştur. Türkiye Deprem Vakfı, ülke içinde ve dışında özel ve kamu

kurumları ile işbirliği yapmakta; deprem mühendisliği bilgi ve mesleğinin gelişmesini ve eğitiminin yayınlamasını sağlamakta; depreme dayanıklı bina tasarımı ve uygulaması, danışmanlık ve gözetim yapmakta; toplumu deprem afetine karşı bilinçlendirme eğitimleri düzenlemektedir (<http://www.turkiyedepremvakfi.org.tr/anaHaber.asp?id=2771&t=Turkiye-Deprem-Vakf%C4%B1-hakk%C4%B1nda>, Erişim Tarihi:22.09.2021).

2.5.5. GEA (Arama Kurtarma Grubu)

1994 yılında kurulan, tamamı gönüllülerden oluşan bir arama kurtarma ve insani yardım grubu olan GEA Ekibi, ulusal ve uluslararası alanda meydana gelen tüm afetlerde afet sonrasında enkaz altında kalmış olan bireylere ulaşmak için operasyonlar gerçekleştirmekte ve afet bölgesinde tıbbi yardım faaliyetlerini yerine getirmektedir (<https://gea.org.tr/>, Erişim Tarihi:22.09.2021).

GEA, Dünya'nın herhangi bir yerinde ortaya çıkabilecek olan bir afete karşı 2 saat içinde hazırlıklarını tamamlayarak, donanımlı saha ekipleri ve K9 ekipleri ile afet bölgesine hızlı bir şekilde ulaşabilmektedir. GEA ekibi afet bölgesinde ilk olarak arama kurtarma çalışmalarını yürütmekte ve arama kurtarma fazının tamamlanmasının ardından afet bölgesinde, Birleşmiş Milletler'in "Enkaz Sonrası Faaliyetler" olarak tanımladığı, İnsani Yardım ve İyileştirme operasyonlarını yürütmekte, insani yardım koordinasyon süreçlerine katkı sağlamaktadır (<https://gea.org.tr/arama-kurtarma/>, Erişim Tarihi:22.09.2021).

3. SONUÇ

Afet, toplumun kendi imkânlarıyla üstesinden gelemeyeceği, sosyal hayatı kesintiye uğratarak veya durdurarak ekonomik ve sosyal kayıplara neden olan doğal ve insan kaynaklı olayların sonucu olarak değerlendirilmektedir. Afet yönetimi, afet olaylarını önlemeye veya zararları azaltmaya yönelik afet öncesi, sırası ve sonrasında yapılacak faaliyetlerin planlanması ve uygulanmasını sağlamak için toplumdaki tüm kaynakların ve kurumlarının birlikte yönetilmesi olarak ifade edilmektedir. Bir doğa olayının afete dönüşmesinde önceki ve sonraki dönemlerde yapılanlar çok önemli bir yere sahiptir. Bu noktada hem kamu kurumları hem de sivil toplum önemli bir rol üstlenmektedir. Afet yönetimi her düzeydeki resmi ve sivil işbirliğini gerektiren bütünleşmiş bir faaliyet olduğundan dolayı afetlerin önlenmesi ve zararlarının azaltılmasında top yekûn bir mücadele gerekmektedir. Afet yönetimi alanında STK'lar önemli bir rol üstlenmektedir. STK'lar; afet yönetimi konusunda sivil toplumu bilinçlendirme, strateji ve politikalar geliştirme, deprem riskini azaltma, afet sonrasında yapılması gerekenler tedbirler ve öğretici /araştırmacı misyonları ile afet yönetiminde önemli bir rol oynamaktadırlar.

Afet yönetimi alanında Türkiye'de aktif olarak rol oynayan birçok STK (AKUT (Arama Kurtarma Derneği), Kızılay, MAG (Mahalle Afet Gönüllüleri), Türkiye Deprem Vakfı ve GEA (Arama Kurtarma Grubu)) yer almaktadır. Türkiye'de afet yönetimi alanında faaliyet gösteren STK'lar, afetin önlenmesi ve afet riskinin azaltılması konusunda önemli görevler üstlenmektedirler. Bu nedenle, hem dünyada hem de ülkemizde doğal afetlerin sayısının arttığı göz önünde bulundurulduğunda, STK'ların afet yönetiminde çok bir önemli bir role sahip olduğu görülmektedir.

KAYNAKÇA

Ahayaşimudin, N.and Osman, N.N.S. (2016). Disaster Management: Emergency Nursing And Medical Personnel's Knowledge, Attitude And Practices of The East Coast Region Hospitals of Malaysia, *Australasian Emergency Nursing Journal* 19 : 203-209.

Akyel, R. (2005). Türkiye Kamu Yönetiminde Afet Yönetimi, *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt 14, Sayı 1: 15 - 29.

Akyüz, D. (2020). *Kriz ve Afet Yönetiminde Bir STK Örneği: Kızılay*, Celal Bayar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Kamu Yönetimi Programı.

Carter, W.N. (2008). Disaster Management A Disaster Manager's Handbook, Asian Development Bank, <https://think-asia.org/bitstream/handle/11540/5035/disaster-management-handbook.pdf?sequence=1>.

Erkal, T. ve Değerliyurt, M. (2009). Türkiye'de AFET Yönetim, *Doğu Coğrafya Dergisi*: 147-164.

Erol, M. (2007). Sivil Toplum Kuruluşlarından (STK) Vakıflar ve Vakıflarda Muhasebe Kayıt Sistemi, *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi* (2): 333-348 .

Ertan, G. (2020). Cıvıl Society And Disaster Management: Case Of Marmara Earthquake, *Electronic Journal of Social Sciences*, Volume:19, Issue:76: 2044-2056.

- Grogg, R. S. (2016). NGO Collaboration in Natural Disaster Response Efforts- A comparative case study of earthquakes in Asia, Senior Honors Projects, current: 1-51.
- Karaman, Z. T. (2016). Bütünleşik Afet Yönetimi, https://www.researchgate.net/profile/Soner-Esmer/publication/312172946_Afet_Lojistigi/links/5874946d08aebf17d3b22d23/Afet-Lojistigi.pdf.
- Kaya, H., Çavuşoğlu, A., Şen, B. ve Çalık, E. (2014). Disaster Management and Disaster Preparedness: Examples of Practices in California and Turkey, <https://www.tojsat.net/journals/tojsat/articles/v04i04/v04i04-02.pdf>, *Cilt 4, Sayı 4*: 36-47.
- Khan, H., Vasilescu, L.G. and Khan, A. (2008). Disaster Management Cycle -A Theoretical Approach, *Management and Marketing Journal*, vol. 6, issue 1, 43-50.
- Mondal, D., Chowdhury, S. and Basu, D. (2015). Role of Non Governmental Organization in Disaster Management, *Research Journal of Agricultural Sciences 6(Special)*: 1485-1489.
- Omulo, M. (2003). Natural Disaster Early Warning: The Role of NGOs, https://link.springer.com/chapter/10.1007%2F978-3-642-55903-7_6: 33-35.
- Othman, S.H. and Beydoun, G. (2013). Model-driven disaster management, *Information & Management 50*: 218-228.
- Özesen-Çolak, S. (2016). Afetlerde Sivil Toplum Kuruluşları, http://auzefkitap.istanbul.edu.tr/kitap/acilyardimveafetyoneti_mi_ao/astk.pdf.
- Özdemir, S., Başel, H. ve Şenocak, H. (2009). Sivil Toplum Kuruluşları (STK)'nın Artan Önemi ve Üsküdar'da Faaliyet Gösteren Bazı STK'lar Üzerine Bir Arastırma, *Journal of Social Policy Conferences*,0(56), Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/iusskd/issue/886/9847>.
- Sena, L. and Woldemichael, K. (2006). Disaster Prevention And Preparedness, <https://www.humanitarianlibrary.org/sites/default/files/2013/07/DisasterPreventionPreparedness.pdf>:1-189.
- Yavaşoğlu, F. (2015). Afet Yönetiminde Sivil Toplum Kuruluşlarının Yeri, 3. *Türkiye Deprem Mühendisliği ve Sismoloji Konferansı, 14-16 Ekim 2015 -DEÜ - İzmir*: 1-14.
- Yavuz, C.ve Kaynar, İ.(2015). Kamuoyu Oluşumunda Stratejik Bir Araç Olarak Sivil Toplum Kuruluşları, *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, *Cilt: 4, Sayı: 2*: 183-196.
- <https://www.akut.org.tr/tarihce>, Erişim Tarihi:13.09.2021
- <https://www.akut.org.tr/tarihce>, Erişim Tarihi:13.09.2021
- <https://www.kizilay.org.tr/kurumsal/tarihcemiz>, Erişim Tarihi:13.09.2021
- <https://www.kizilay.org.tr/neler-yapiyoruz/afet-yonetimi>,ErişimTarihi:13.09.2021
- <http://www.magvakfi.org.tr/tanitim.asp>, Erişim Tarihi:13.09.2021
- <http://www.mag.org.tr/tur/proje.asp>, Erişim Tarihi:13.09.2021
- <http://www.turkiyedepremvakfi.org.tr/kurumsal.asp?id=2597&t=T%C3%BCrkiye-Deprem-Vakf%C4%B1-Tarih%C3%A7e>, Erişim Tarihi: 22.09.2021
- <http://www.turkiyedepremvakfi.org.tr/anaHaber.asp?id=2771&t=Turkiye-Deprem-Vakf%C4%B1-hakk%C4%B1nda>, Erişim Tarihi:22.09.2021
- <https://gea.org.tr/>, ErişimTarihi:22.09.2021
- <https://gea.org.tr/arama-kurtarma/>,Erişim Tarihi:22.09.2021